

LONDONSKA DEKLARACIJA GLOBALNIH SINDIKATA¹

Izjava povodom Londonskog *summita* G20

travanj 2009. godine

I. Uvod i sažetak

1. Svjetsko gospodarstvo se nalazi usred sveobuhvatne trostruke krize, koja je počela na tržištu nekretnina u SAD-u, širila se kroz neregulirani financijski sustav u sjeni i dovela prvo do krize kreditnog tržišta a zatim i krize zapošljavanja. Do danas se ona razvila u kompleksni i opasni začarani krug, sa padom cijena nekretnina i rastom nezaposlenosti uz borbu protiv krize kreditnog tržišta. Ova kriza se jednako širi i u razvijenim i u nerazvijenim i u zemljama u razvoju.

2. Kada su se lideri G20 prvi put sastali u Washingtonu u studenom 2008. godine, svijet se već suočavao sa nezabilježenim usporavanjem rasta sa padom proizvodnje u razvijenim zemljama. U odnosu na to, do sada se situacija dramatično pogoršala. U posljednjem tromjesečju 2008. godine je zabilježen zapanjujući pad BDP-a. Po godišnjoj stopi, BDP je opao za 6% u zemljama G7, Europskoj uniji i cijelom OECD-u². Ovo su najniži podaci ikad zabilježeni. Zaraza se proširila i na zemlje u razvoju i nerazvijene, gdje rast stagnira i BDP po glavi stanovnika opada. Od početka 2009. godine, utjecaj recesije se rapidno pojačava u područjima u razvoju, uslijed drastičnog pada izvoza i presušivanja privatnih priljeva kapitala. MMF je identificirao 26 zemalja u razvoju u Africi, Aziji, Južnoj i Srednjoj Americi i Istočnoj Europi kao „izrazito podložne“ negativnim utjecajima globalne recesije u 2009. godini³. Postizanje Milenijskih razvojnih ciljeva, kojima su postavljeni minimalni koraci za globalne napore kojima bi se riješila većina ključnih uzroka siromaštva, je pod znakom pitanja uslijed ekonomske krize. Deset godina napretka na smanjenju siromaštva je poništeno u tek nekoliko mjeseci.

3. U prvih par mjeseci 2009. godine nezaposlenost nezaustavljivo raste. Sada se čini da su MOR-ova predviđanja nazvana „najgori mogući scenarij“ prema kojem se očekuje porast broja nezaposlenih u svijetu za 50 milijuna zapravo pretjerano optimistična⁴. Preko 200 milijuna radnika bi moglo zapasti u ekstremno siromaštvo, uglavnom u zemljama u razvoju, gdje nema zaštitnih mreža socijalne sigurnosti, što znači da bi broj onih koji rade ali su siromašni – sa zaradom manjom od 2 dolara po članu domaćinstva – mogao narasti na 1,4 milijarde. 60% siromašnih u svijetu čine žene. Radnici širom svijeta koji gube radna mjesta i domove su nevine žrtve ove krize, krize do koje je dovela pohlepa i nesposobnost financijskog sektora, ojačana politikama privatizacije, liberalizacije i deregulacije tržišta rada koje su se provodile u proteklih nekoliko decenija. Efekti ovih politika – stagnacija plaća, smanjenje socijalne zaštite, erozija prava radnika, sve više nestabilnih radnih mjesta i

¹ Neslužbeni prijevod Ureda ITUC-a za Jugoistočnu Europu, Sarajevo

² OECD, Tromjesečni nacionalni izvještaji (*Quarterly National Accounts*), 18.02.2009.

³ MMF, Implikacije globalne financijske krize u zemljama niskih primanja (*The Implications of the Global Financial Crisis for Low-Income Countries*), 2009.

⁴ MOR Globalni trendovi zapošljavanja (*Global Employment Trends*), 28.01.2009.

financijalizacija – zajedno su doveli do veće nejednakosti i ranjivosti. Razmjeri krize svjedoče neuspjehu ovih politika. Bez radikalne reakcije vlade, ova najozbiljnija ekonomska kriza nakon Velike depresije iz tridesetih godina prošlog stoljeća, će se pretvoriti i u socijalnu, a na kraju neminovno, i političku krizu.

4. Kada se ekonomije naših zemalja počnu oporavljati, ne smije biti povratka na poslovanje „kao i obično“. Kriza mora označiti kraj ideologije slobodnog financijskog tržišta, u kojem je samoreguliranje izlika za prevare a pohlepa otežava racionalno rasuđivanje uništavajući realnu privredu. Potrebna je nova nacionalna i globalna regulatorna arhitektura koja bi restaurirala financijska tržišta i njihovu primarnu funkciju osiguravanja stabilnog i isplativog financiranja produktivnih investicija u realno gospodarstvo. Pored ovoga, postoji potreba da se uspostavi novi model ekonomskog razvoja koji bi bio ekonomski efikasan, socijalno pravedan i ekološki održiv. On mora staviti točku na politike koje su dovele do ogromne nejednakosti u protekla dva desetljeća. Za to su potrebne korjenite promjene u kreiranju politika. Lideri zemalja G20 moraju početi multilateralni proces, u suradnji s drugim vladama, UN-om i drugim institucijama, kako bi ponovno definirali sistem upravljanja globalnom privredom i to tako da se socijalnim i ekološkim pitanjima dade jednak prioritet kao i pitanjima trgovine i financija.

5. Globalni sindikalni pokret stoga poziva lidere zemalja G20 da u suradnji s vladama ostalih zemalja i međunarodnim institucijama razrade strategiju u pet točaka kojom se prvo rješava kriza, a zatim gradi pravednije i održivije svjetsko gospodarstvo za buduće generacije. Ova strategija mora podrazumijevati:

- implementaciju koordiniranog plana međunarodnog oporavka i rasta, sa maksimalnim utjecajem na otvaranje radnih mjesta sa fokusom na javne investicije, aktivne politike tržišta rada, zaštitu najugroženijih kroz proširene mreže socijalne sigurnosti i investicije u „zelenu privredu“ koje mogu svjetsko gospodarstvo okrenuti na stazu razvoja uz smanjene emisije CO2. Privredi nerazvijenih zemalja i zemalja u razvoju treba omogućiti resurse i politički prostor za poduzimanje mjera za suzbijanje cikličnog djelovanja krize (stavci 6. – 17.);
- hitnu nacionalizaciju nesolventnih banaka kako bi se obnovilo povjerenje i koncept pozajmljivanja u financijskom sustavu, te uspostavila nova pravila i mehanizmi kontrole globalnih financija uz puno sudjelovanje svih uključenih segmenata. U ovom cilju predlažemo plan akcije u osam točaka (stavci 18. – 22.);
- suzbijanje rizika deflacije plaća i zaustavljanje rasta nejednakosti prihoda kroz prošireno kolektivno pregovaranje i jačanje institucija za utvrđivanje plaća kako bi se na tržištima rada postavio prag „dostojanstvenog posla“ (stavci 23. – 26.);
- postavljanje temelja za dalekosežne i ambiciozne međunarodne sporazume o klimatskim promjenama na sastanku COP15 koji će se održati u Kopenhagenu, Danska, u prosincu 2009. godine (stavci 27. – 29.);
- uspostavljanje pravnog praga normi i instrumenata međunarodnih ekonomskih i socijalnih institucija – MOR, MMF, Svjetska banka, Svjetska trgovinska organizacija i OECD – ali i reforma ovih institucija i izgradnja efikasnog i odgovornog svjetskog gospodarskog upravljanja (stavci 30. – 33.).

II. Plan koordiniranog međunarodnog oporavka i održivog razvoja

Potreba za koordinacijom

6. Lideri zemalja G20 moraju prvenstvo dati ponovnoj izgradnji povjerenja zaustavljanjem sunovrata u svjetskom razvoju i obrtanjem trendova u zapošljavanju. S tim ciljem vlade moraju poduzeti sve potrebne mjere i koristiti moć koju imaju nad bankama da kreditno tržište ponovo pokrenu i daju dodatnu likvidnost. Od studenog 2008. godine, većina zemalja G7 i G20, kao i neke druge su najavile ili primijenile fiskalne mreže poticaja razvoju. Ove mjere bi imale dvostruki utjecaj na zapošljavanje i razvoj da su podrazumijevale međunarodnu koordinaciju i da su se uzajamno upotpunjavale⁵. Takva koordinacija, međutim, do sada nedostaje: poticaj razvoju u SAD-u iznosi najmanje 2% BDP-a godišnje, dok je u zemljama EU u veljači 2009. iznosio manje od 1% BDP-a EU. G20 moraju trenutne „slobodne strijelce“ natjerati da zajednički djeluju i poduzimaju koordinirane mjere kako bi stimulirali svjetsko gospodarstvo – na čelu s onima koji imaju trgovinske viškove. Inzistiramo da globalni plan oporavka iznosi 2% ukupno globalnog proizvoda. Centralne banke moraju nastaviti snižavati kamatne stope i poduzimati kvantitativno olakšavanje monetarne politike tako da se vladine investicije financiraju uz niže kamatne troškove.

Javni izdaci usmjereni ka zapošljavanju

7. Mjere također treba usmjeravati unutar granica tako da se postigne najveći utjecaj na rast i zapošljavanje. Postoji potreba da se kreira nova ekonomska mapa, koja bi identificirala sektore koji daju najbolju šansu za budući razvoj. Vlade bi trebale predstaviti programe investiranja u infrastrukturu kojima se stimulira rast potražnje u kratkoročnom razdoblju i potiče rast produktivnosti čitavog realnog gospodarstva u srednjem roku. Treba uvesti mjere podizanja kupovne moći potrošača s niskim primanjima, uključujući i domaćinstva s jednim zaposlenim, najčešće samohranom majkom. Punjenjem novčanika i džepova ljudi s niskim primanjima se daje poticaj privredi i suzbija recesija, jer će oni najspremnije trošiti dodatnu gotovinu. Ovo se može postići povećanjem doprinosa, programima direktnog zapošljavanja i promjenama porezne politike. Resurse ne treba rasipati na neefikasna generalizirana smanjenja poreznih stopa: u vremenu reforme veća izdvajanja za socijalnu sigurnost i usmjeravanja sredstava u javne službe, uključujući i obrazovanje i zdravstvo, imaju gotovo dvostruke rezultate kao smanjenja poreza.

Zelena ulaganja i zelena radna mjesta

8. Trenutak nikad nije bio bolji za pokretanje „Zelenog New Deal“ na koji poziva Program Ujedinjenih nacija za okoliš (UNEP). Pokretanje „zelenog zapošljavanja“ podrazumijeva obimne investicije vlada u infrastrukturu potrebnu za efikasniju i obnovljivu energiju – čime bi se stimuliralo otvaranje kvalitetnih radnih mjesta u različitim sektorima – kao i povećanje financijskih resursa za istraživanje i razvoj, širenje i upotrebu novih tehnologija, kao i razvoj programa obuke.

Kvalitetne javne usluge

9. U sklopu novog modela razvoja, vlade moraju dati veću važnost javnom sektoru – nacionalnom i komunalnom – kroz pružanje kvalitetnih osnovnih usluga, kao što su obrazovanje, zdravstvo, vodoopskrba, kanalizacija, provedba zakona, sigurnost, vatrogastvo i civilna zaštita. Kvalitetne javne usluge mogu dati vitalan doprinos socijalnoj koheziji i jednakosti; one uz efikasnu i etičnu provedbu zakona i regulatornog okvira, čine temelje zdravog demokratskog društva.

⁵ MMF, Fiskalna politika za krizu (*Fiscal Policy for the Crisis*), 29.12.2008.

10. Sada je trenutak za ulaganje u ljude – njihovo obrazovanje i zdravlje, i da se vodi računa o najmlađima i najstarijima. S obzirom na sve veći broj ljudi koji ostaju bez posla u zemljama pogođenim krizom, jasno je obrazloženje za investiranje u obrazovanje i obuku čime bi se pomogao transfer radnika u sektore gdje postoji veća potražnja. U zdravstvenom sektoru, npr. između ostalog i zbog starenja stanovništva, Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) procjenjuje da će potražnja za kadrovima u svijetu narasti za 4,2 milijuna. U obrazovanju se predviđa da će trebati 18 milijuna novih nastavnika kako bi se ispunio cilj pružanja kvalitetnog osnovnog obrazovanja za svu djecu do 2015. godine. Potrebni su milijuni novih nastavnika i instruktora za stručno obrazovanje i obuku za realnu privredu i prekvalifikaciju radnika u kontekstu restrukturiranja gospodarstva. Pored toga, vlade moraju raditi još više na smanjenju siromaštva žena, koje danas čine većinu siromašnih u svijetu.

Politika aktivnog tržišta rada

11. Prioritet mora biti da se zadrže ljudi na radnim mjestima, da se održi jedinstvo radne snage i radnici u svojim privrednim granama. Politike aktivnog tržišta rada će imati ključnu ulogu, mada izdaci na te politike čine neznatan dio fiskalnih paketa usvojenih u većini zemalja. Potrebno je provesti programe da bi se smanjio rizik od nezaposlenosti i gubitka primanja, kao i da se pruži podrška prihodima. U ova teška vremena poduzeća moraju biti socijalno odgovorna i pružati svojim radnicima mogućnost prekvalifikacije koliko god dugo mogu. U MOR-u su se radnici, vlade i poslodavci složili da se „restrukturiranje mora zasnivati na dijalogu između uprave, sindikata i predstavnika radnika“⁶. Ona poduzeća koja budu primala pomoć od države moraju poštovati sporazume s vladom i sindikatom o programima restrukturiranja koji podrazumijevaju zapošljavanje i obuku.

12. Vlade moraju usvojiti takve politike tržišta rada kojima se:

- pozivaju poduzeća da ne proglašavaju tehnološke viškove na prvi znak problema i daju podrška poduzećima sa privremenim kreditnim poteškoćama;
- fokus stavlja na grupe koje su najjače pogođene krizom, kao što su mladi, stariji i nekvalificirani radnici, privremeni radnici ili radnici na određeno, žene i migranti;
- povećavaju naponi na eliminaciji nesrazmjera plaća između spolova, koji se procjenjuje na više od 22%⁷;
- pruža podrška prihodima, posebno kroz doprinose za nezaposlene;
- u potpunosti poštuju nacionalni i međunarodni standardi o radničkim pravima u kontekstu prekida radnog odnosa;
- promovira investiranje u ljude i pružaju bolje prilike za obuku i omogućava stjecanje novih vještina radnicima svih dobnih grupa;
- daju radnicima migrantima ista prava koja imaju i drugi građani, budući da njihova stigmatizacija ne samo da vodi u ksenofobiju, nego u konačnici i do većeg siromaštva.

⁶ MOR Globalni forum za dijalog o uticaju finansijske krize na radnike u sektoru financija (*Global Dialogue Forum on the Impact of the Financial crisis on Finance Sector Workers*) 24.-25.02.2009.

⁷ ITUC, Nejednakost spolova na tržištu rada: pregled globalnih trendova i razvoja, (*Gender inequality in the labour market: an overview of global trends and developments*), 2009.

Podrška zemljama u razvoju

13. Kako nezaposlenost u svijetu raste, većina radnika koji ostanu bez posla nema pristupa pomoći za nezaposlene i može se osloniti samo na vlastitu ušteđevinu i podršku obitelji kada dođe u stariju životnu dob. Kriza predstavlja istovremeno i obavezu i šansu za izgradnju pristojnih sigurnosnih mreža socijalne podrške koja može djelovati kao automatski stabilizator u zemljama koje ih trenutno nemaju, bez obzira na to koliko su razvijene.

14. Veća primanja radnika i šira socijalna zaštita će biti od posebnog značaja za oporavak gospodarstva u zemljama u razvoju koje su već postigle zavidan rast zahvaljujući izveznoj proizvodnji, ali su sad pred kolapsom glavnih izvoznih tržišta. Gospodarski oporavak u ovim zemljama, ali i postizanje održivog dugoročnog razvoja, će ovisiti o njihovoj sposobnosti izgradnje jače bazu domaće potražnje. Za to će biti potrebna veća razina poštivanja prava radnika, tako da sindikati mogu pregovarati o povećanju plaća u kontekstu veće produktivnosti, i sveobuhvatnija socijalna zaštita kroz programe kao što su starosne mirovine i zdravstvena zaštita. Takva strategija bi pomogla ispravljanju „globalnog debalansa“ trgovine i financijskih tokova i obrnula trend nejednakosti primanja u većini zemalja u razvoju.

15. Kako razvijene zemlje i zemlje u ubrzanom razvoju streme ka oporavku, javlja se rizik da će zemlje sa niskim prihodima ostati na margini. Najsiromašniji se još oporavljaju od krize hrane. Iako cijene hrane i roba široke potrošnje padaju u globalnoj recesiji, posljedice se osjećaju: cijene žitarica, npr. su danas 71% više nego 2007. godine. Gospodarska kriza će, kroz smanjenje plaća, povećati posljedice krize hrane, najjače pogađajući siromašne u ruralnim i urbanim sredinama, poljoprivrednike koji nisu vlasnici zemlje, domaćinstva na čijem su čelu samohrane majke i one koji su upravo ostali bez posla, uključujući i migrante. Kritično je važno održati i povećati razinu službene razvojne pomoći. Budžeti razvojne pomoći, pogotovo za najnerazvijenije zemlje, se moraju održati usvajanjem obvezujućih odluka i rokova postizanja UN-ovog cilja od 0,7% BND-a. Vlade moraju sigurnost opskrbe hranom stalno imati na dnevnom redu i zajedno raditi na razvoju dugoročnih poljoprivrednih aktivnosti kojima će se osigurati dostupnost osnovnih prehrambenih namirnica i stalna opskrba hranom.

16. Većina zemalja u razvoju i neke od zemalja u ubrzanom razvoju provode prociklične fiskalne politike u skladu sa pritiscima međunarodnih financijskih institucija da se provodi „fiskalna disciplina“ u vrijeme krize. Međunarodna zajednica mora podržati programe ekspanzivnog oporavka za zemlje u razvoju jer su oni neophodni za sprečavanje daljeg rasta siromaštva i povećanja globalne potražnje. Međunarodne i regionalne razvojne banke, kao i druge institucije, moraju raditi na tome da sve regije u svijetu sudjeluju u aktivnostima oporavka. Ovo će zahtijevati veću financijsku pomoć međunarodnih financijskih institucija i zemalja donatora i kraj štetne politike postavljanja uvjeta za pružanje pomoći međunarodnih financijskih institucija. Potrebno je da međunarodne financijske institucije prošire aktivnosti pomoći u vraćanju dugova i poduzmu reforme sustava upravljanja, tako da one zemlje u kojima njihove aktivnosti imaju najviše utjecaja dobiju pravo glasa u uspostavi politike.

Obnova javne podrške globalnom trgovinskom sustavu

17. Trgovina je u kolapsu, ali više uslijed pada realne privrede nego uslijed protekcionizma. Moramo izbjeći greške napravljene tridesetih godina prošlog stoljeća kada se provodila politika „osiromaši susjeda“. Trgovina može potaći gospodarski rast, oporavak i razvoj, ali samo pod odgovarajućim uvjetima. Obnova zakonitosti i javne podrške svjetskom sustavu trgovine i zaključenje Doha Round trgovinskih pregovora zahtijeva napredak u području provedbe temeljnih prava radnika. Također je potrebno osigurati da zemlje u razvoju mogu postići gospodarski oporavak, pristojan posao i budući industrijski razvoj, kao i kontrolu

kratkoročnih novčanih tokova i njihovo usmjeravanje ka razvojnim ciljevima. Također će biti potrebno razviti daljnje mehanizme, uključujući i mehanizme zaštite i kompenzacije, kako bi se zaštitile zemlje s niskim primanjima od nestabilnosti tržišta robama široke potrošnje.

III Nova pravila za globalna financijska tržišta

18. Lideri G20 moraju odmah poduzeti korake ka oporavku likvidnosti i solventnosti bankarskog sustava tako da on može ispuniti svoju osnovnu ulogu financiranja produktivnih investicija. Pored toga, lideri G20 moraju početi proces temeljne reforme globalnog financijskog sistema, tako da se okonča financijalizacija koja je uništila realno gospodarstvo. Vlade se moraju pobrinuti da se kriza ovakvih razmjera nikada više ne ponovi.

Obnovite povjerenje, nacionalizirajte banke

19. Bankarski sektor sadrži mnogo nesolventnih banaka, koje bi već prestale poslovati da nije veličine krize i činjenice da su neki jednostavno „preveliki da bi propali“. Vlade se suočavaju sa dvije opcije: (i) kreirati zalihe „lošeg kapitala“ koje bi se financirale iz sredstava poreznih obveznika, a gdje bi bankari mogli odlagati svoja toksična sredstva, ili (ii) nacionalizirati sve slabe banke na osnovu rizika koji one predstavljaju za sustav. Prvom opcijom se neće razdvojiti „loš“ kapital od „dobrog“, niti će se obnoviti povjerenje, nego će se dalje pogoršati stanje javnih financija. Isto tako, „plaćanje kaucije“ za dioničare banaka bi značilo transfer novca radnih ljudi na račune najbogatijih u svijetu, koji su neproporcionalno zastupljeni među dioničarima financijskih institucija. Pod trenutnim uvjetima, nacionalizacija je jedini način obnove povjerenja, pravedne raspodjele rizika i osiguranja dobiti za porezne obveznike kada se solventnost ponovo uspostavi.

Reforma financijskog sustava

20. Vlade moraju ispraviti demokratski deficit koga karakteriziraju napori na redizajnu post-krizne financijske arhitekture. Reforma financijskog sustava se ne smije prepustiti stručnjacima Foruma za financijsku stabilnost – istim onim stručnjacima koji su kreirali upravo ovaj sustav koji je tako katastrofalno kolabirao. Osim toga, dosad se Forum za financijsku stabilnost nije povezo sa sindikatima, civilnim društvom ili drugim faktorima u procesu, uključujući i UN i MOR, i nema odgovarajuću strukturu upravljanja, znanje ili resurse potrebne za dalje aktivnosti na tom planu.

21. Trenutna kriza je razotkrila ograničenost pristupa „delegiranog nadzora“, kojim se određuje da samo malom dijelu financijskog sustava (npr. komercijalnim bankama) treba nadzor u pravom smislu. Nekoliko inicijativa koje su uslijedile nakon rujna 2008. godine su identificirali potrebu da se promijeni pristup blagog reguliranja globalnog financijskog sustava kakav se provodio u prošlosti⁸. Sada je vrijeme za obvezujuće propise kojima se osigurava javna kontrola i nadzor svih financijskih institucija, proizvoda i transakcija. Mi predlažemo sljedeći plan akcije u osam točaka:

Srezati neregulirano financijsko gospodarstvo. Vlade se moraju pobrinuti za potpuno pokrivanje svih institucija, proizvoda i transakcija odgovarajućim propisima. Ovo se posebno

⁸ Modernizacija američkog sustava financijskih propisa, Odbor za nadzor kršenja (COP), Posebni izvještaj regulatornoj reformi, siječanj 2009.: <http://cop.senate.gov/documents/cop-012909-report-regulatoryreform.pdf>; Principi nove financijske arhitekture, Stiglitz, UN Ekspertna komisija Predsjedavajućeg na Generalnoj skupštini UN-a o reformi međunarodnog monetarnog fonda i financijskog sustava, siječanj 2009.; <http://www.un.org/ga/president/63/commission/newfinancialarchitecture.pdf>

odnosi na zalihe privatnog kapitala (zaštitne fondove i privatni osnivački kapital) koji ne smiju biti izuzetak iz propisa koji se primjenjuju na tijela za upravljanje drugim sredstvima i kojima se osigurava odgovaranje pred investitorima, transparentnost i, kada je potrebno, odgovornost poslodavca. Sve forme vanbilansnih transakcija vezanih za kredite se moraju zabraniti. Financijski proizvodi koji prenose kreditni rizik i drugi netransparentni „strukturirani proizvodi“ koji su pokriveni vrijednosnim papirima na tržištu moraju biti predmet javnog nadzora. Kao opće pravilo, transakcije moraju biti povezane sa vlasništvom. Propisima se mora urediti poslovanje agencija za određivanje kreditnog rejtinga kako bi se izbjegao sukob interesa u procjeni proizvoda i institucija.

Ukinuti mogućnost izbjegavanja poreza prebacivanjem sredstava u zemlje u kojima se ne primjenjuju porezni propisi stvaranjem novih mehanizama međunarodnog oporezivanja. Lideri G20 moraju dogovoriti mjere međunarodne suradnje kojima bi se onemogućilo izbjegavanje poreza prebacivanjem sredstava u zemlje u kojima se ne primjenjuju porezi, funkcioniranje prekomorskih financijskih centara i jurisdikcija tajnosti bankarstva – u koje spada i 38 teritorija sa posebne liste OECD-a – u skladu sa međunarodnim standardima. Također moraju raditi na zaustavljanju „trke na dno“ između poreznih sustava koja ugrožava porezne prihode mnogih zemalja. Vlade moraju izraditi pakete sankcija za zaštitu svojih poreznih prihoda, uključujući i restrikcije ulaganja za institucionalne investitore i više kazne za kršenje poreznih propisa. Pored toga, međunarodno oporezivanje financijskih transakcija, npr. kratkoročnih transfera, se mora uvesti kako bi se financirao javni dug poreznih obveznika koji je rezultat krize. Takvi porezi bi pomogli u zaštiti zemalja u razvoju od nestabilnosti globalnog tržišta.

Osigurati pravedan i održiv pristup zemalja u razvoju međunarodnim financijama. Zemljama u razvoju se treba dati pristup kreditnom pozajmljivanju pod uvjetima koji su u skladu sa njihovim potrebama i kapacitetima. Mjere obuhvaćaju aktivaciju MMF-ovog programa Posebnih prava podizanja, kojim se ubrzava regionalna valutna suradnja i preusmjeravaju tokovi novca iz zemalja koje imaju viškove po tekućem računu, uključujući i njihove Fondove suverenog bogatstva, na razvojne ciljeve.

Reformirati model privatnog bankarskog poslovanja tako da se spriječe „baloni“ imovine i smanji rizik poluge. Pravila o adekvatnosti kapitala – iznosa kapitala koji banke moraju staviti na stranu kao garancija za aktivnosti pozajmljivanja – se moraju dodatno povezati sa rastom aktive banke i, u određenoj mjeri, rizicima koje nosi takva aktiva. Također bi trebalo usmjeriti aktivu ka socijalno poželjnim ciljevima i olakšati kontrolu centralnih banaka nad inflacijom cijena aktive.

Kontrola isplate naknada direktorima, dioničarima i financijskim posrednicima. Programi isplate naknada se moraju regulirati zakonskim propisima i to tako da odražavaju i promoviraju dugoročna ekonomska, socijalna i okolišna postignuća i omoguće poduzećima da alociraju profit u rezerve za ponovno investiranje u produktivna sredstva. Naknade za upravu i trgovce se moraju držati u skladu sa platama radnika i penzijama, a u slučaju financijskih usluga, u skladu sa relevantnim praksama prodaje i pozajmljivanja. Isplata bonusa i drugih stimulacija vezanih za učinak se mora zabraniti na pet godina. Dioničarima treba onemogućiti rasipanje bogatstva poduzeća kroz dividende i programe otkupa dionica u vrijeme rasta, jer to poduzeća ostavlja sa potkapitaliziranom bilancom stanja u vrijeme ekonomskog pada. Privatni kapital je milijune radnih mjesta stavio pod upitnik uslijed neodrživog modela otkupa i preuzimanja.

Zaštiti radničke obitelji od predatorskog pozajmljivanja. Vlade moraju poduzeti korake na povećanju sigurnosti pozajmljivanja za radničke porodice omogućavanjem transparentnosti financijskih ugovora (stambeni krediti, kreditne kartice, osiguranje), pristupa efektivnim resursima i dostupnost i dostupnost usluga (gornja granica interesnih kamata i naknada). Modeli naknada i stimulacija za banke, njihove zaposlene i druge davatelje kredita se moraju kreirati tako da osiguraju odgovornu praksu prodaje i pozajmljivanja, u interesu klijenata.

Konsolidirati i uvećati odgovornost prema javnosti, mandat i resurse nadzornih tijela. Vlade moraju raditi na ukidanju fragmentiranog pristupa financijskim propisima, koji su trenutno iscjepkani prema poslovnim aktivnostima i nacionalnim jurisdikcijama. Tamo gdje je to potrebno, na primjer u Europi, mora se omogućiti nad-nacionalna konsolidacija. Nadzornim tijelima treba dati moć i resurse koji su im potrebni za vršenje zadataka. Njihov mandat treba obuhvatiti i nadzor inflacije cijena sredstava. Glas sindikata se mora čuti u strukturama upravljanja. Pored toga, nadzorni okvir, uključujući i „nadzorne koledže“, treba omogućiti suradnju financijskih vlasti sa sindikatima i drugim predstavnicima radnika u financijskom sektoru, npr. radničkim vijećima i međunarodnim okvirnim sporazumima između Globalnih federacija sindikata i multinacionalnih kompanija.

Restrukturirati bankarski sektor i učiniti ga raznolikijim. Čitav spektar poslovnih modela i pravnih formi je potreban da bi se izgradile dobro balansirane i solidne domaće financijske usluge koje služe realnoj privredi i zadovoljavaju potrebe radničkih porodica. Vlade trebaju promovirati alternativne modele za usluge bankarstva za profit i osiguranja, kao što su kreditne unije, kooperativno bankarstvo, uzajamno osiguranje i druge usluge javnih financija u zajednici. Također je potrebno poduzeti korake da bi se osiguralo da se u budućnosti ne stvaraju veliki konglomerati koji su ili „previše veliki da bi propali“ ili u kojima se kombinira više vrsta poslovanja: bankarstvo, osiguranje, investicijsko bankarstvo, itd. Restrukturiranje treba provesti prema najvišim standardima socijalnog dijaloga, a sve moguće posljedice po zaposlenost se moraju ublažiti.

Zaštita radničkih penzija

22. Lideri G20 moraju poduzeti korake na zaštiti modela unaprijed financiranih mirovina. Kriza je razotkrila opasnost od neograničenih ulaganja radničkih penzija u neregulirani financijski sektor. Mirovinski fondovi u zemljama OECD-a su u 2008. godini izgubili preko 3,3 trilijuna, odnosno 20% vrijednosti uslijed pada vrijednosti dioničkog kapitala, aktive sa fiksnim prihodom, zaštitnih fondova i strukturiranih proizvoda. Neposredni utjecaj krize će najviše osjetiti oni koji su blizu mirovine, a čije mirovine spadaju pod nezaštićene modele „definiranih doprinosa“, gdje u konačnici visina mirovine ovisi o učincima mirovinskog fonda. Vlade moraju poduzeti korake da osiguraju odgovarajuću penziju za radnike u sklopu unaprijed financiranih modela, kao i osigurati da poslodavci podnesu svoj dio penzionog rizika i financiranja, jačajući trenutne modele vladinih garancija i propise koji se tiču investicija u mirovinske fondove.

IV. Zaustavljanje deflacije plata i suzbijanje krize distributivne pravde

23. U većini društava je u proteklih 25 godina došlo do „fleksibilizacije“ tržišta rada, što je dovelo do većeg rizika od deflacije plata i doprinijelo krizi uslijed smanjene kupovne moći i veće nesigurnosti. Vlade ne smiju ponoviti greške iz tridesetih godina prošlog vijeka i dozvoliti do smanjenja plata radi povećanja konkurentnosti. Umjesto provođenja politika kojima se smanjuje zaštita radnika i povećava nesigurnost radnih mjesta, vlade moraju utvrditi donju granicu plata i spriječiti dalje spiralno pogoršanje deflacije zarade i cijena.

Moraju raditi kako bi zaštitili temeljna prava radnika i nivo kolektivnog pregovaranja, ali i potakli rekonstrukciju institucija koje se staraju o pravednijoj raspodjeli prihoda i bogatstva. Minimalne plate moraju biti dovoljno visoke da bi radnici i njihove porodice imale pristojan životni standard, ali i da bi se zaustavio dalji rast broja zaposlenih siromašnih ljudi. Žene čine većinu među onima čije je zaposlenje nesigurno, tako da bi postizanje jednakosti spolova i eliminacija diskriminacije žena u zapošljavanju morali imati prednost među aktivnostima u oblasti zapošljavanja na nacionalnom i međunarodnom planu.

24. Prije ove krize, nejednakost prihoda je porasla i unutar država ali i na međunarodnom nivou. Povećanje plaća je kasnilo za stopom rasta produktivnosti u dvije trećine najbogatijih zemalja koje čine OECD⁹, a postotak plaća u nacionalnom dohotku je pao u svim zemljama za koje postoje podaci. Što se tiče zemalja u razvoju, čak i prije krize cijena hrane iz 2007. i 2008. godine i trenutne financijske krize, Svjetska banka je zabilježila porast nejednakosti u proteklom desetljeću u 46 od ukupno 59 ispitanih zemalja. Pogoršanje gospodarske situacije, povrh krize u svjetskom sustavu hrane, će dodatno povećati postojeću nejednakost. Umjesto stabilnog gospodarskog razvoja koji počiva na investicijama, produktivnosti i prosperitetu radnih ljudi, svjedoci smo serije špekulativnih „balona“ koji su uvećali bogatstvo manjine, koje sada plaća većina. Potreban nam je novi model gospodarskog razvoja koji je ekološki održiv i koji osigurava izbalansiran rast realnih plaća prema povećanju produktivnosti. Isto tako, potreban nam je pravedniji porezni sustav koji problem nejednakosti rješava oporezujući kapital umjesto rada.

25. U većini zemalja u razvoju, institucije tržišta rada su još slabije nego u industrijaliziranim zemljama, i veliki dio radne snage spada u „neformalnu privredu“, gdje radnici nemaju nikakve zaštite. Osnovni propisi tržišta rada – kao što su minimalne plaće, maksimalno radno vrijeme, otpremnina u slučaju gubitka radnog mjesta i ograničenje korištenja ugovora na određeno vrijeme – su neophodni za zaštitu radnika od zloupotrebe, kao što je i puno poštivanje osnovnih standarda rada prema kojima se radnici mogu organizirati i kolektivno pregovarati kako bi poboljšali svoje uvjete za rad i plate. Međunarodne financijske institucije ne smiju promovirati dalju deregulaciju tržišta rada u zemljama u razvoju uslijed trenutne krize, jer će time samo dodatno pogoršati situaciju u kojoj se nalaze radnici, pogotovo zato što za većinu radnika u zemljama u razvoju ne postoje programi podrške plata na koje bi se mogli osloniti. Međunarodne financijske institucije trebaju raditi zajedno sa MOR-om na kreiranju sigurnog ambijenta sa adekvatnim platama, socijalnom zaštitom i pravima.

26. Gledano na duži rok, potrebno je ponovo izgraditi tripartitne strukture ekonomskih i socijalnih konsultacija i planiranja politike koje su poslije Drugog svjetskog rata poslužili kao odskočna daska za tridesetogodišnji gospodarski rast i poboljšanje životnog standarda. Uključivanje predstavnika radnika u donošenje odluka koje se tiču zapošljavanja i gospodarskog rasta ne samo da je u skladu sa demokratskim principima, nego je utemeljeno i u gospodarskom smislu. Alternativni neo-liberalni model nas osuđuje na ponavljanje grešaka iz dvadesetih i devedesetih godina prošlog stoljeća i održava nivo spirale nejednakosti koja je dovela do financijske nestabilnosti i na kraju kolapsa burze.

⁹ „Rast nejednakosti“ (“*Growing Unequal*”), OECD, listopad 2008.

V. Postavljanje temelja za međunarodni sporazum o ublažavanju klimatskih promjena

27. Lideri G20 se moraju pobrinuti da se hitna provedba mjera za ublažavanje klimatskih promjena ne ugrozi uslijed trenutne krize. Umjesto toga, kao što se i navodi u ovoj deklaraciji, vlade moraju iskoristiti koordinirani globalni fiskalni odgovor na krizu kao polugu za pokretanje „zelenog gospodarstva“, pripremajući teren za ambiciozan sporazum o klimatskim promjenama koji će biti donesen u Kopenhagenu ove godine. Ovo je pet koraka koji se moraju poduzeti ako se želi zaustaviti rast prosječne globalne temperature za više od 2% i spriječiti klimatsku katastrofu svjetskih razmjera: u najboljem slučaju, gubitak 5% globalnog proizvoda „od sad pa zauvijek“, kako se navodi u Sternovom izvještaju ili, u najgorem, kolaps društava kojeg predviđaju trenutni dugoročni modeli interakcija u oblasti ekologije i gospodarstva. Neophodno je sa Samita G20 poslati snažnu poruku o važnosti postizanja sporazuma u Kopenhagenu. Taj sporazum mora podrazumijevati ambiciozne ciljeve smanjenja emisije stakleničkih gasova u razvijenim zemljama, kao i efikasnu akciju za postizanje smanjenja emisija ili kontroliranog porasta, čime bi se postigao gospodarski rast uz manje emisija u zemljama u razvoju.

28. Vlade moraju prihvatiti da postizanje takvog sporazuma o klimatskim promjenama ovisi o izgradnji širokog i održivog političkog koncenzusa o ciljevima kao i sredstvima za njihovo postizanje. Takav sporazum mora jasno pokazati da njegove potpisnice shvaćaju socijalni i ekonomski utjecaj njegove provedbe kroz predstavljanje jasne strategije za rješavanje problema, jer se do danas nije radilo na izazovu zapošljavanja i potencijalnim dobitima. Pored toga, novi sporazum o klimatskim promjenama mora podrazumijevati zajedničke konzultacije, planiranje i implementaciju strategija „pravedne tranzicije“ sa ciljem zaštite onih koji su ugroženi bilo klimatskim promjenama bilo posljedicama mjera adaptacije na, ili ublažavanja klimatskih promjena. Ove strategije „tranzicije“ moraju obuhvaćati, između ostalog, omogućavanje konzultacija sa sindikatima, poslovnom zajednicom i civilnim društvom, modele oduke i razvoja vještina, politike socijalne zaštite i ekonomsku diversifikaciju

29. Razvijene zemlje trebaju staviti financijsku podršku i druge vrste pomoći najsiromašnijim zemljama na raspolaganje kako bi ih osposobili da se suoče sa izazovima klimatskih promjena, između ostalog i putem Fonda za adaptaciju u skladu sa Okvirnom konvencijom o klimatskim promjenama Ujedinjenih naroda (UNFCCC).

VI. Efektivno i odgovorno globalno ekonomsko upravljanje

30. Godine 1944. lideri najvažnijih zemalja su se sastali u Bretton Woodsu da bi uspostavili nove globalne financijske aranžmane za podršku ekonomskom oporavku. Danas moramo pokazati veću ambiciju: promjena mora ići dalje od financijskih propisa. Kriza je otkrila ozbiljne slabosti mehanizama upravljanja u svjetskoj ekonomiji. Kako nema jedinstvenog recepta za optimalno upravljanje u svijetu, vlade mogu početi sa identifikacijom globalnih potreba u oblasti ekologije, financija, razvojne pomoći, migracija, rada, zdravlja i energije, gdje je evidentno da jedna vlada sama nema dovoljne kapacitete i da je potrebna nova globalna institucionalna arhitektura „velikog globalnog poretka“. Ukoliko se želi ići dalje sa trgovinom i poslovanjem, potrebni su jači socijalni stupovi koji bi pomogli planiranju i izgladivanju promjena u oblasti zapošljavanja do kojih će doći uslijed intenzivnije konkurencije. Proces G20 sadrži neke od bitnih elemenata, ali i dalje ima težište na financijskim pitanjima. Realno gospodarstvo, dostojanstven posao i smanjenje siromaštva se

sada tretiraju kao marginalna pitanja. Pored toga, zemlje u kojima živi jedna trećina svjetskog stanovništva nemaju svoje predstavnike za stolom i nemaju načina uticati na rad G20.

31. Postoji potreba za novim forumom za donošenje odluka o ekonomskim i socijalnim politikama na globalnom nivou koji bi kombinirao efikasnost, zakonitost i odgovornost. Moguće polazište je povelja ili pravni instrument o globalnom ekonomskom i socijalnom upravljanju zasnovan na instrumentima OECD-a, Svjetske trgovinske organizacije, MOR-a, MMF-a i Svjetske banke, kako predlažu njemačka kancelarka i talijanski ministar financija. Ovakva Povelja bi pružila sintezu osnovnih principa ovih tijela, odnosno standarda kao što su Temeljni MOR-ovi standardi rada, OECD-ove Upute za multinacionalna poduzeća, Konvencija protiv korupcije i Principi korporativnog upravljanja. Na ovaj način bi se napravila kombinacija pravila koja se tiču ponašanja na tržištu uz „dopunske elemente koji se tiču zapošljavanja i razvoja poduzeća, socijalne zaštite, humanih radnih uvjeta, dobrih radnih propisa i prava na radu“¹⁰, i MOR-ovog Plana za dostojanstven posao. Pozivamo lidere G20 da ozbiljno razmotre ovaj prijedlog i da pokrenu proces konzultacija koji je potreban za izgradnju podrške istinski autoritativnom globalnom samitu svjetskih lidera u upravljanju sve svjetskim gospodarstvom koje je sve više međusobno ovisno.

32. Vlade moraju početi posao i ne smiju dozvoliti bankarima i ministrima financija da se sastaju iza zatvorenih vrata. Sindikati su spremni da se konstruktivno uključe u ovaj proces i pozivaju vlade da im daju mjesto za stolom. Sindikati moraju biti punopravni dio novih struktura upravljanja i savjetodavci međunarodnih organizacija, isti status koji imaju kod OECD-a. U skladu sa mandatom koji im daje *Deklaracija o socijalnoj pravdi za pravednu globalizaciju* koja je usvojena na Međunarodnoj konferenciji rada u junu 2008. godine, MOR mora biti u središtu nove multilateralne arhitekture koja može efikasno odgovoriti na trenutnu krizu tržišne globalizacije stavljanjem zapošljavanja, socijalnih prioriteta i promocije dostojanstvenog posla u središte procesa odlučivanja.

33. Postoji potreba za većom prisutnošću i snagom siromašnih zemalja u globalnim institucijama i procesima. Vlade zemalja u razvoju moraju aktivno sudjelovati u institucijama novog gospodarskog poretka. Pogotovo Svjetska banka, koja se fokusira na zemlje u razvoju, im mora dati pravo glasa – na osnovu gospodarskih ali i socijalnih kriterija – koje je najmanje jednako jako kao i pravo glasa industrijaliziranih zemalja. Jednako tako, reforma je hitno potrebna MMF-u, koji mora promijeniti strukture upravljanja i povećati prisutnost zemalja „klijenata“ sa niskim prihodima i zemalja u ubrzanom razvoju čija se uloga u globalnoj privredi drastično povećala u proteklih nekoliko godina. Lideri G20 su se već složili da izdvoje veće resurse za međunarodne financijske institucije¹¹, ali zauzvrat i Svjetska banka i MMF moraju prestati zemljama u razvoju nametati uvjete koji ih guraju u pro-ciklične politike. Na primjer, MMF-ovi sporazumi o zajmovima za hitnu pomoć o kojima se pregovaralo sa nekoliko zemalja od listopada 2008. godine uključuju slobodnu kamatnu stopu, smanjenje plaća i mirovina, veće naknade za javne usluge i privatizaciju državnih poduzeća, dok je nekoliko sporazuma podrazumijevalo obavezu reforme sustava socijalne zaštite kojom se socijalna zaštita stavlja van dometa onih kojima je najpotrebnija. Umjesto toga, održavanje dostojanstvenog posla i poštivanja osnovnih radnih standarda mora biti temelj svih novih aranžmana. Regionalna tijela, kao što je Afrička unija (AU), Asocijacija

¹⁰ Stav MOR-a, Svjetske trgovinske organizacije, MMF-a, OECD-a, Svjetske banke i Njemačke, 05.02.2009. može se naći na:

http://www.oecd.org/document/32/0,3343,en_2649_34487_42124384_1_1_1_1,00.html

¹¹ Ministri financija zemalja G20 i guverneri centralnih banaka - Priopćenje – 14.03.2009.

nacija Južne Azije (ASEAN) i Organizacija američkih država (OAS), moraju imati svoje mjesto u G20, isto kao što ga ima i Europska komisija (EC).

VI. Zaključak

34. Sindikati već dugo kritiziraju nesklad relativnih prioriteta koji se daju gospodarskim i socijalnim institucijama i sve veće dominantnosti nereguliranih i nekontroliranih financijskih tržišta kojima se krše financijske potrebe realnog gospodarstva i potkopava njegova sposobnost da pruži dostojanstven posao za sve. Vlade, zajednički sa socijalnim partnerima i sudjelovanjem relevantnih međunarodnih organizacija poput MOR-a. moraju kreirati novi svjetski gospodarski poredak. Za ovo je potrebna korjenita promjena procesa donošenja politika koja bi stavila „čovjeka na prvo mjesto“. Sindikati i radnici koje predstavljamo, međutim, ne vjeruju da će ovaj put vlade i bankari sami napraviti pravi potez. Radni ljudi moraju imati mjesto za stolom. Mora postojati puna transparentnost, objavljivanje informacija i konzultacije. Globalne sindikalne organizacije su spremne igrati svoju ulogu u izgradnji ove pravednije i zelenije budućnosti.
